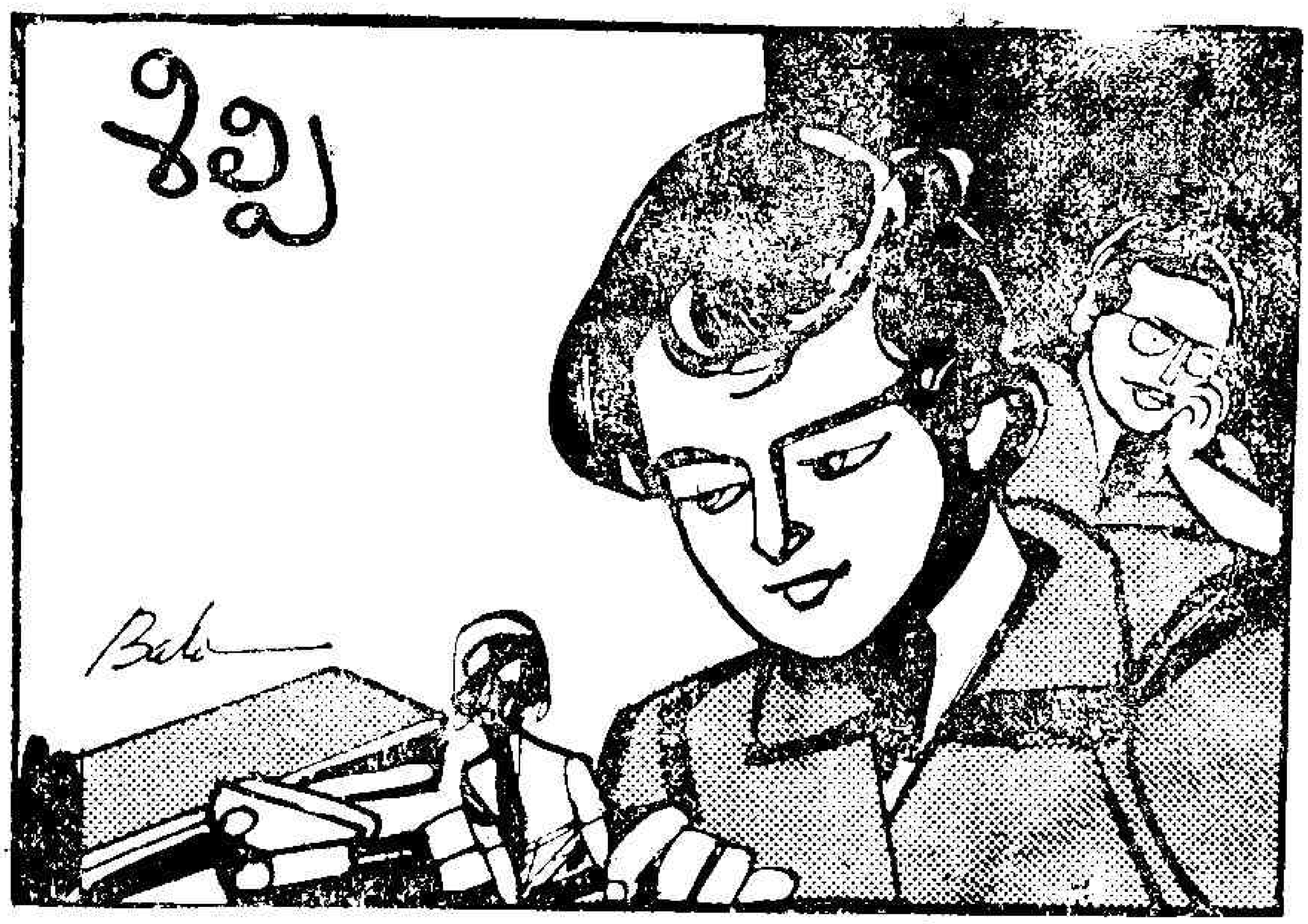

కర్ర ముక్కకు ఉలి ప్రాణంపోస్తే అది శిల్ప మవుతుంది. కర్రయజమానిది. ఉలిశిల్పిది — యజమానియజమానే! శిల్పి కూలివాడు. మహోత్కృష్ట మైనశిల్పాలూ, చిరంజీవులయిన చిత్రకళాఖండాలూ, కాలాన్ని అధిగమించి నిలచిన వాస్తువిన్నాణాలూ— సృష్టించిన భారతీయ కళాకారులెవరు? వారి పేర్లెక్కడ? తమ కళాసృష్టియే తమ సంతకంగా మిగిల్చివెళ్ళిన ఆ అపర బ్రహ్మల భూమిలో వొక యువశిల్పి గణపతి అజ్ఞాతంగా వుండిపోవడం అసహజం కాదు. కాని కళ వ్యాపారం అయి అందులో అతనికి 'కూలీ' గిట్టక, 'పేరూ' రాక పోతే అది మరింత బాధాకరం! కాని చివరికి ఏమయింది? వేదిక మీది యజమాని దొంగలా మధన పడుతూంటే తలుపు పక్కన శిల్పి తేజస్సుతో వెలుగుతాడు!

అసాధారణమైన విషయం. అలతి అలతి పదాలు, శక్తివంతమయిన రచన.

—వాకాటి పాండురంగారావు.

స్పంచీ చేతితో పట్టుకుని తండ్రివెనుక నడుస్తున్నాడు గణపతి. మోకాళ్ళ పైరకూ జారిని వదులైన నిక్కరూ, బొత్తాములు లేని చొక్కా. చెరిగిపోయిన ముఖానికందానిచ్చే క్రాఫింగూ, స్ఫుటంగా తేలిన ముక్కూ, పరిశీలనగా తీక్షణంగా చూసే చురుకైన కళ్ళూ.

గణపతి కాళ్ళు నడకదారిమీదే వున్నా ఆలోచనలు మాత్రం ఎక్కడో వున్నాయి. దృష్టి మరెక్కడో పరుగులిడుతూవుంది.

అప్పటికింకా ఎండ ముదరలేదు, కోనేటిఒడ్డున బిందెల చప్పుళ్ళూ, కడియాల గలగలలూ యింకా పల్చబడలేదు.

"ఏమిటి బాబూరావ్, నీకొడుకుని అప్పుడే పనిలో పెట్టేసేవేమిటి? తెలివైనవాడే. చదివించలేకపోయావూ?"

పంతులుగారి పలకరింపుకు ఆగి, చేతులు నలుపుకుంటూ తలొంచుకున్నాడు బాబూరావు. తండ్రివంకా, పంతులుగారివంకా ఆశగా చూశాడు గణపతి.

"ఏం చదువులు బాబయ్యా. మీకు తెలీందేముందీ? మనూరి బళ్ళో వున్నంత వరకూ చదివేడు. ఆనక చదవాలంటే పొరిడిచి వెళ్ళాల. అయినా యీడు చదివేం జెయ్యాలయ్యా. మున్సబుగారబ్బాయిని చూస్తున్నాంగా, కాలేజీ చదువు చదివీ చేతులు ముడుచుకుని యింటకూచున్నాడు. మాకీ వృత్తివిద్య చాలులేయ్యా"

తండ్రిమాటలకు దిగులుపడి తలొంచుకున్నాడు గణపతి, చదువుకుంటే బాగుండునని వుంది. కానీ తండ్రిమాట కెదురు చెప్పలేడు!

"నువ్వన్నదీ నిజమేలే. వృత్తివిద్యనొదిలి చదువుకున్నా పనులు దొరుకుతాయన్న ఆశలేం కనుచూపు మేరలో లేవు. పోన్లే— రాణించాలంటే ఎందులో రాణించలేడూ" అంటూ వెళ్ళిపోయారు పంతులుగారు.

ఆయన కూడా తండ్రి అభిప్రాయాన్ని సమర్థించడం గణపతికి ఆశ్చర్యమనిపించింది.

గణపతి తండ్రి బాబూరావుకి టింబర్ డిపోలో పని. పెద్దపెద్ద దుంగల్ని కొలతల ప్రకారం కొయ్యడం, పెద్దకమ్మల్ని వేరుచేసి రద్దు ముక్కలలో మేజాలూ, బల్లలూ, మంచాలూ మొదలైన వస్తువులు చెయ్యడం. ఈ పనికి అతనికి ముట్టేది నెలకి ఏ నూటయాభయ్యో! దానికోసం రోజూ మూడుమైళ్ళు మారం వచ్చి పోతుంటాడు.

బాబూరావుకి ఆ పని మొదట్లో లాభసాటిగా కన్పించలేదు. అయినా క్రమేణా అలవాటయి అదే బాగుందనుకున్నాడు. కాని రోజూ విధిగా పని దొరుకుతుందన్న నమ్మక మేమిటి? అంచేత నెలసరి ఆదాయాన్ని విడిచి పెట్టలేక అక్కడే స్థిరపడిపోయ్యాడు. తనలాగే మళ్ళీ తన కొడుకు కాకూడదని బాబూరావు చాలాసార్లు అనుకున్నాడు. కానీ లోకంచూసి, బ్రతుకుతెరువుకోసం వృత్తివిద్య తప్పదన్న నిశ్చయానికి రాక తప్ప లేదతడు.

తండ్రీకొడుకులు టింబర్ డిపో జేరేసరికి ఎండ ముదిరింది. తండ్రి పనిలో నిమగ్నమయ్యాక, అక్కడే ముందు రోజు సగం చెక్కి దాచుకున్న కర్రబొమ్మను బయటకు తీశాడు గణపతి.

తండ్రివెనుక పనిలోకొచ్చిన కొత్తలో అతనికి తండ్రిచేసే పనిలో నేర్చుకునేదానికంటే కాయకష్టమే ఎక్కువ కన్పించేది. తండ్రికి పనిముట్లు అందిస్తూ ఏ పనిముట్టు ఎప్పుడు ఎలా ఉపయోగించేదీ క్షుణ్ణంగా తెల్సుకున్నాడు. ఎంత నేర్చుకున్నా రోజు మొత్తంమీద అతనికెంతో సమయం మిగిలేది. ఏంచేయాలీ అని ఆలోచనలోపడ్డ సమయంలో అతనికోరోజు డ్రాయింగు మాష్టారు గుర్తుకొచ్చాడు. తెల్లని గడ్డం, పొడవైన కాళ్ళు, తెల్లని పంచ, లాల్చీ. బళ్ళో ఆయన చెప్పిన మొదటిబొమ్మ పోస్టుకార్డు. కార్డు ఎలా ఉంటుందో ఎవరికివారు యింటిదగ్గరే వేసుకుని రమ్మన్నారు.

రెండోది పాలపిట్ట. మూడోది ఏనుగు అలా ఎన్నెన్నో.... బొమ్మలు గీయడం నేర్పించారు మాష్టారు. మాష్టారికి తనంటే అభిమానం. తను బొమ్మలు బాగా గీయగలడు. అదీ ఆయన అభిమానానికి కారణం!

—ఆ ఆలోచనలోనే ఓ మెరుపు మెరిసింది.... అంతే! వెంటనే అది కార్యరూపంలో పెట్టాలనుకున్నాడు గణపతి.

పనికిరాని చిన్న చిన్న కర్రదిమ్మల్ని ఒకచోట చేరవేశాడు. ఆ తర్వాత తీరిక సమయంలో వాటిమీద తన దగ్గరున్న పనిముట్లతో బొమ్మలు చెక్కడం మొదలుపెట్టాడు. మొదట్లో చెక్కిన బొమ్మలు బాగా రాక సంతృప్తి నివ్వలేదు, అయినా గణపతి అందుకు నిరుత్సాహ పడలేదు. ఏమైనాసరే తని విద్యలో ప్రావీణ్యత సంపాదించాలనుకున్నాడు.

తను చేపట్టిన ఏనుగుబొమ్మ యీ రోజుతో పూర్తవుతుంది. బలమైన నాలుగుకాళ్ళూ, చేటల్లాంటి చెవులూ, తొండమూ దంతాలూ తోక.... పొందిగ్గా ఒక మాదిరిగా బాగానే వచ్చింది. ఫర్వాలేదు. యింకా శ్రమ పడితే అంతకంటే మంచిఫలితమే రావొచ్చునన్పించింది. ఎలాగైనా దాన్ని పూర్తిచేసి మాష్టారుకి చూపించాలి! ఆ నిశ్చయంతోనే సాయంకాలానికి ఆ బొమ్మ పూర్తిచేసి సంచిలో వేసుకున్నాడు. ఆ సాయంత్రమే మాష్టారింటికి పరుగెత్తుకెళ్ళి చూపించాడు. ఆయన బొమ్మను అటు ఇటు తిప్పి, ఓ చిరునవ్వు నవ్వి, బావుంది కాని యింకా శ్రద్ధ, పరిశీలనా దృష్టి అవసరం! అంటూ ఏవేవో సూచనలిచ్చారు. వాటిని శిరసావహించేడు గణపతి.

"ఫర్వాలేదోయ్ బాబూరావ్. మీ వాడు గొప్ప శిల్పి అవుతాడు" అన్నాడు వెంకటరత్నం. అతని మాటలకు సిగ్గుపడిపోయి చెక్కుతున్న బొమ్మను అక్కడే వదిలేసి లేచి నిల్చున్నాడు గణపతి. వెంకటరత్నం ఆ టింబర్ డిపో యజమాని. అతనికి డిపోకాక, ప్రక్కనున్న పట్నంలో ఓ చిన్న యిల్లు, ఫర్నిచర్ షాపు వున్నాయి. కొత్తగా కట్టే ఇళ్ళకు కావ

ల్సిన దూలాలూ తలుపులూ వగైరా కలప దగ్గర్నించి, యింటికి కావలసిన ఫర్నిచర్ వరకూ అన్నీ అతను సప్లయి చేయగలడు. అతని కింద నలుగురు పని తెలిసిన వడ్రంగులూ, ఆరుగురు కూలీలూ జీతాలకి వున్నారు.

చేస్తున్న పని ఒక్కక్షణం ఆపి, "ఏదో కుర్రవన్నాని బాబూ తమ మాట చలవ వల్ల గొప్పోడైతే అంతే చాలు" అని మళ్ళీ పనిలో మునిగి పోయాడు బాబూరావు.

"ఏదీ చూపించా బొమ్మని" అంటూ గణపతి చెక్కుతున్న ఆ బొమ్మని చేతిలోకి తీసుకుని తేరిపార చూసి, "బాగానేవుందే" అన్నాడు వెంకటరత్నం.

రెండు కొంగలు.... పెద్దకొంగ చిన్నకొంగ నోటికిచేప నందిస్తోంది.

"ఊహ బాగుంది. పనితనమూ ఫర్వాలేదు." అన్నాడు, ఆ మెప్పు గణపతికేం ఆనందాన్ని కలిగించలేదు. మాష్టారు బాగుందనాలి. అప్పుడే తనకి ఆనందం, సంతృప్తి.

ఆరోజే వెంకటరత్నం మెదడులో ఓ మెరుపులాంటి ఆలోచన వచ్చింది ఆ విషయమై ఒక నిర్ణయానికొచ్చి ఆ సాయంకాలమే బాబూరావుని పిల్చి తన అభిప్రాయం చెప్పేరు. మొదట బాబూరావు నమ్మలేక పోయాడు తర్వాత ఆనందంతో ఉక్కిరిబిక్కిరియ్యేడు. తన కొడుకు ప్రయోజకుడయ్యాడని అబ్బురపడ్డాడు.

ఆ మర్నాటినించే గణపతి తన ప్రయోజకత్వానికి ఫలితం పొందసాగేడు. దుంగలు కోయగా వచ్చే పెద్ద పెద్ద రద్దుముక్కలు మునుపటిలా హోటళ్ళకు వెళ్ళక గణపతి దగ్గర పోగౌతున్నాయి. వాటిని మలిచి గణపతి బొమ్మలు చెయ్యాలి. దానికిగాను రోజుకూలి ఒప్పందం.

మొదట గణపతికి ఆనంద మనిపించింది. తనకీ సంపాదన ఉంది. ఇక తమ కుటుంబమెప్పుడూ పస్తుండాల్సిన అవసరం లేదు అను

కున్నాడు. ఒప్పందం కుదిరాక తను చేసిన మొదటిబొమ్మ.... అది గెత్తు ఏనుగు .. తొండమెత్తి ఘీకంరిస్తూ తన చేతుల మీదుగా ప్రాణాల్ని పోసుకున్నప్పుడు తన శక్తేమిటో తనకు తెలిసొచ్చింది గణపతికి. కానీ, అప్పుడే తను చేసిన వస్తువులమీద 'నాది' అనే మమకారం ఏర్పడింది. దాన్ని యజమాని పరంచేసి, కూలిగా వచ్చే మూడో నాలుగో రూపాయలు పట్టుకెళ్ళాలనిపించలేదు. ఏమైనా సరే అది తన సృష్టి! దాన్ని తనే వుంచేసుకోవాలి! మాష్టారుకిచూపి, బాగుందంటే అది ఆయనకే బహుమతిగా యివ్వాని! అనుకున్నాడు.

కానీ ఆ విషయంలో అతనోడిపోయాడు. ఒప్పందం ప్రకారం కూలే గిట్టింది. అంతే!

తనుపడ్డ శ్రమకది తగిన పరిహారం కాదేమో ననిపించింది గణపతికి. ఆ విషయమే నీళ్ళునిండిన కళ్ళతో అంటే. "ఓరి పిచ్చినాయనా. ఆ కర్ర యజమానిది. అది మామూలు కర్రకాదు రోజ్ ఉడ్ అంటారు దాన్ని. చాలా ఖరీదైంది. ఇక నీ కష్టమంటావా? దానికి కూలి గిట్టనే గిట్టింది. పోతే, నీ చేతిలో పనితనం ఉందికాబట్టి అంతకంటే మంచివి ఎన్నో నువ్వు చేసుకో గలవు!" అని సర్దిచెప్పేడు.

గణపతి కళ్ళలో నిలిచిన నీటి బిందువులు నేలమీద పడి యింకిపోయాయి.

* * *

ఉన్నట్టుండి ఓ రోజు వెంకటరత్నం గణపతిని నెలవారీ పద్ధతిలో పనిలో పెట్టుకుంటున్నట్లు ప్రకటించాడు.

బాబూరావుకి ఆనందం పట్టనలవి కాలేదు.

గణపతి ముఖంలో మాత్రం ఏ భావమూ కన్పించకపోయేసరికి వెంకటరత్నం ఆశ్చర్యపడి "ఏంనీ కిష్టమేనా" అనడిగాడు.

తండ్రి ముఖంవంక చూసి "ఇష్టమే" అన్నట్లు తలూపాడు గణపతి.

తల తాటించి, గణపతి భుజం తట్టి.

"నాకు నువ్వంటే ఎంతో యిష్టం. అందుకే అలా చేశాను" అంటూ వెళ్ళిపోయాడు వెంకటరత్నం.

అతని మాటల్లో అబద్ధం, అతని చేతల వెనుక స్వార్థం వున్నాయని గణపతికీ, బాబూరావుకీ తెలియకపోయినా, వెంకట రత్నానికి మాత్రం బాగా తెల్సు. ఎందుకూ పనికిరాదనుకుని వంట చెరకుగా హోటళ్ళకు పంపే రద్దు కలపలోంచికూడా తను వందల లాభాన్ని ఆర్జిస్తున్నాడు. ఆ కొయ్యబొమ్మలకి పట్నంలో అంత గిరాకీ వుంటుందని అతనూహించలేదు. ఏదో.... అన్నిటితోపాటు యివీ చెల్లకపోతాయా అనుకున్నాడు. కానీ వాటికోసం కారుల్లోంచి బడాబడా సాబులొస్తారనీ షిప్పుల్లోంచి దిగిన విదేశీయులు విపరీతమైన మోజు చూపిస్తారనీ, అతడు వూహించలేదు ఐదారు రూపాయలకు తయారైన బొమ్మ పాతికవరకూ పలుకుతుందని తెల్సుకుని ఆశ్చర్యపోయాడు. అందుకే మట్టిలోంచి మాణిక్యాలను తీయగల గణపతిని స్థిరంగా తనవద్దే వుంచేసుకోవాలనుకున్నాడు.

* * *

ఏళ్ళు గడుస్తున్నాయి.

గణపతి యిపుడు పనిలో ఉత్సాహంగానే వున్నాడు. తండ్రి సంపాదనకు తన సంపాదన తోడవటంవల్ల యింట్లో అందరూ ఆనందంగానే వుంటున్నారు. అదే అతనికి సంతోష మనిపించిన విషయం.

రాన్రాను అతడికి తను చేసే పనిలో దీక్ష ఎక్కువయింది. చేతిలోని కళకూడా పరిపక్వత చెందింది. అతనిప్పుడు యే కర్రముక్కను పట్టుకున్నా సజీవశిల్ప మౌతోంది! ఆ శిల్పంతో గణపతికున్న బంధమంతా తండ్రీ కూతుళ్ళ మధ్యనున్న బంధమే!

"అల్లారుముద్దుగా పెంచి, మాటలు నేర్పించి, నడవడికను చక్క దిద్ది, సంస్కారవతిగా చేసి! చివరికి ఓ అయ్య చేతిలో పెట్టడం. అంతే! ఆ అనుబంధమే తనకు మిగిలేది. అనుకునేవాడు గణపతి తను చేసిన బొమ్మలు గుర్తొచ్చి నవ్వుతల్లా.

ఎగిరే పక్షులూ, చెంగున దూకే జింకలూ, గుండ్రని గోళంమీద నాలుగు కాళ్ళూ పెట్టి సర్కస్ చేసే ఏనుగూ, కడవ నెత్తినెట్టుకుంటూ జారిన పైటను సవరించుకునేసుందరీ, కారుణ్యమూ సౌందర్యమూ కల గలసి మూర్తీభవించిన బుద్ధ భగవానుడూ, ప్రళయకాలంలో నర్తించే పరమ శివుడూ.... ఎన్నో ... ఎన్నెన్నో బొమ్మలు గణపతి చేతుల్లో రూపులు దిద్దుకుని ప్రాణాలు పోసుకున్నాయి!

ఆ రోజు .....

ఆ వెన్నెల రాత్రి.... ఆరుబయట పడుకుని చంద్రుడిని చూస్తున్న గణపతికి పాకలోపల్నించి తల్లిమాటలు వింతగా విన్పించాయి. పున్నాగ చెట్లమీంచి వీచిన గాలి ఎందుకో కొత్తగా గిలిగింతలు పెట్టింది.

పెళ్ళి!

తనకు పెళ్ళా?

అతని వూహలు దృశ్యాలై శిలాలై ఆకాశంమీద రూపులు దిద్దు కుంటూ అతన్ని ఆనందడోలిక లూగించాయి. ఆరాత్రి మెదిలిన భావం ... ఆ కళాత్మక హృదయంమీద నిల్చిన ముద్ర ... ఆ మర్నాడే అతని చేతిలో రూపులు దిద్దుకోనారంభించింది.

ఓ అందాల పల్లకిలో.... అపురూప లావణ్యవతి! సిగ్గు తెరలలో ముఖము దించుకుని.... ఓరకంట చూస్తూ. పల్లకీ మోసే బోయీలలో కూడా ఉత్సాహం! ముందు సన్నాయిమేళం.... వెనుక బంధుజనం.... వింతవింతదుస్తుల్లో.... ఆకాశంలో దూరంగా ఎగిరే పక్షుల జంట.

ఈ చిత్రాన్ని వెడల్పయిన దళసరి రోజ్‌వుడ్ పలకలో అందంగా మలిచాడు. చుట్టూ ఫ్రేంలా అందమైన డిజైను.

ఆ పెళ్ళి పల్లకీ గణపతిలో ఓ అపురూపమైన ఆపేక్షని తెచ్చి పెట్టింది. "ఆ పెళ్ళి తనదేనా? ఆ పల్లకి తనకోసమేనా" అన్పించింది. ఊహకు తగిన రూపాన్నివ్వగల తనలోని శక్తికి అబ్బురపడ్డాడు.

తీరా అన్ని అలంకరణాలు పూర్తిచేసుకుని పల్లకీ పీఠిలోకి నడిచే వేళకు గణపతి కళ్ళతో నీళ్ళు తిరిగాయి. తను అమ్ముడు పోయిన శిల్పి అన్నమాటలు గుర్తొచ్చి బాధగా కళ్ళు తుడుకున్నాడు. సాటిమనిషిమీద చూపాల్సిన మమకారం ఒక ప్రాణంలేని చెక్కబొమ్మమీదచూపడమేమిటి?

చేతిలో ఎంత నేర్పున్నా ఒకరికి తలొగ్గిన తనకు యిష్టా యిష్టా లేమిటి? అని సమాధాన పడ్డాడు.

* * *

వెంకటరత్నం ఒకమారు కేన్ చెయిర్లోంచి ముందుకు వంగేడు. తనపేర్న వచ్చిన ఉత్తరంలోని సంగతి తెల్సుకుని అతని గుండె ఆగినంత పనయ్యింది.

యేడాది క్రితం తను ఒక విదేశీయునికి రెట్టింపు ధరకమ్మిన పల్లకి చిత్రానికి బహుమతా? ఆశ్చర్యపోయాడు.

భారతీయ సంప్రదాయం తొణికిసలాడే ఆ దారు చిత్రం విదేశీ శిల్ప చిత్రాలతో పోటీపడి గెలిచి ప్రథమ స్థానాన్నలంకరించిందనీ, దాన్ని మలచిన భారతీయ శిల్పి శ్రీ వెంకటరత్నానికి నగదు బహుమతి భారత ప్రభుత్వం అందజేస్తుందని....వార్తను మోసుకొచ్చిన కాగితం అతని చేతిలో రెప రెపలాడి గింజుకుంది.

సరిగ్గా నెల్లాళ్ళ తరువాత—

నిండు సభలో వేదికమీద పెద్దల మధ్య కూర్చుని ఆనందంతో పరవశిస్తున్న వెంకటరత్నం మనసూ ఒక్కమారు గిజగిజలాడింది.

ఆ వెంటనే అతనిలోని ఆనందమంతా ఒక్క దెబ్బతో ఎగిరి పోయింది. మెడలోని పూదండ చెమట్లతో తడిసిపోయింది.

హత్యా నేరంలో పట్టుబడి, జైలునించి తప్పించుకుని పారి పోతున్న నేరస్తుడిలా ఉన్నాడాయన.

దూరంగా ద్వారం దగ్గర గోడనానుకుని నిల్చున్న గణపతి వైపు దొంగలా చూశాడు.

ఈర్ష్యా ద్వేషాల కతీతమైన మానవత్వంమూర్తీభవించిన శిల్పంగా కనిపించాడతడు.

సృష్టికి ప్రతిసృష్టి చేసే బ్రహ్మ తేజస్సు అతని కళ్ళలో కనిపిం చింది.

వెంకటరత్నం కళ్ళలో నీళ్ళు నిలిచాయి.

కసాయి గుండెలో కరుణ !

లేచి, వేదిక దిగి, గణపతివంక నడిచాడు.

గణపతి చూపులో అమాయకత్వం.

సభలో ఆశ్చర్యం ।

(యువ 1981 చక్రపాణి అవార్డ్ మూడవ బహుమతి పొందినది)

8)